

KÜLÖNFÉLÉK

Rövid beszámoló a 15. Élőnyelvi Konferenciáról

A 15. Élőnyelvi Konferencia „Nyelvideológiák, attitűdök és sztereotípiák” címmel a szlovákiai Párkányban 2008. szeptember 4–6-án került megrendezésre. A konferenciát az MTA Nyelvtudományi Intézet Élőnyelvi Osztálya¹ (Budapest), a Gramma Nyelvi Iroda (Dunaszerdahely, Szlovákia) és a Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara (Nyitra, Szlovákia) szervezte.

Az Élőnyelvi Konferenciák kezdeményezője Kontra Miklós volt, aki az MTA Nyelvtudományi Intézet Élőnyelvi Kutatócsoportjának, majd Élőnyelvi Osztályának vezetője volt 1985-től 2008-ig. Az Élőnyelvi Konferenciák olyan szociolingvisztikai kutatási eredmények bemutatására nyújtanak lehetőséget, amelyek a mai magyar nyelvváltozatokra, ezen belül a hazai magyar nyelvváltozatokra, a határainkon kívüli magyar nyelvváltozatokra, valamint a magyarországi kisebbségi nyelvváltozatokra irányulnak. Az Élőnyelvi Konferenciákat – az újvidéki Papp György találó kifejezésével – kocsikerék-modell szerint rendeztük: az elsőt Budapesten 1988-ban, a másodikat Újvidéken 1989-ben, a harmadikat megint Budapesten 1990-ben, a negyediket Kolozsváron (1991.), az ötödiket Nyitrán (1992.), a hatodikot megint Pesten (1993.), a hetediket a szlovákiai Nagymegyeren (1994.), a nyolcadikat Ungváron (1995.), a kilencediket Szegeden (1996.), és a tizediket Bécsben (1998.). A tizedik után az Élőnyelvi Konferenciák önállósultak, a szervezők immár az MTA Nyelvtudományi Intézet Élőnyelvi Osztálya nélkül adják tovább a stafétabotot, a megrendezés jogát egy-egy újabb önkéntesen jelentkező intézménynek. A 11. Élőnyelvi Konferenciát (2000-ben) az újvidéki Magyar Tanszék nyelvészei rendezték, a 12.-et (2002-ben) a Nyíregyházi Főiskola magyar nyelvészei, a 13.-at (2004-ben) a kolozsvári Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszék nyelvészei, a 14.-et (2006-ban) pedig az ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékének nyelvészei.

Az elmúlt 20 évben az Élőnyelvi Konferenciák voltak a kárpát-medencei magyar nyelvészek együttműködésének legfőbb fórumai. Az Élőnyelvi Konferenciák hatására számos kutatóközösség alakult, többek között olyan hazai és nemzetközi pályázatok keretében, mint az OKTK, RSS (Prága) (vö. „A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén” című könyvsorozat), az NKFP (vö. „A nyelvi másság dimenziói” című kutatást), EU FP6 (vö. DILING). A kutatási eredményekből számos hazai és külföldi tanulmány és kötet jelent meg (vö. Az MTA Nyelvtudományi Intézet Élőnyelvi Osztályának válogatott bibliográfiáit, I. 1987–1997.; II. 1997–2007., utóbbi elérhető a Nyelvtudományi Intézet honlapján is: www.nytud.hu).

A szociolingvisztikai kutatások eredményei azt igazolják, hogy minden nyelv e g y - a r á n t a l k a l m a s arra, hogy segítségével ki tudjuk fejteni gondolatainkat, hogy különböző helyzetekben a kommunikáció eszköze legyen. A kétnyelvűségi kutatások egyik törekvése arra rávilágítani, hogy a kétnyelvű beszélő számára két nyelv ismerete és használata ugyanolyan természetes, mint az egynyelvűeknél egy nyelv ismerete és használata. A

¹ A 15. Élőnyelvi Konferencia szervezése közben, 2008 tavaszán az osztály új elnevezést kapott: Nyelvtechnológiai és Élőnyelvi Osztály.

nyelvváltozatok kutatói számtalan esetben igazolták, hogy a nyelvváltozatok (legyenek azok területi, társadalmi vagy kontaktusváltozatok) léteje a vita t a t l a n .

A fenti bekezdés általános megállapításaiban kiemelt szavak is mutatják, hogyan alkothatunk nyelvi, nyelvészeti véleményyt, hogyan hozhatunk létre (társadalmi, politikai, esetleg erkölcsi) értékítéleteket. Ezeket az értékeléseket megfogalmazhatják az egyének vagy a különböző társadalmi csoportok (például az értelmiség) általában a nyelvekről, a saját nyelvről, nyelvváltozatról, illetve egy másik nyelvről, nyelvváltozatról, de akár egy-egy nyelvi változóról és használóiról, a beszélőkről. A Kárpát-medencében élő magyarok több nyelvváltozatot beszélnek és évszázadok óta számos, más nyelvet beszélő közösséggel élnek együtt. A nyelven belüli különbségek és a nyelvek sokfélesége lehetőséget ad – többek között – arra is, hogy a nyelvekről, nyelvváltozatokról kialakuljanak ideológiák, attitűdök és sztereotípiák. Az élnyelvi kutatásokban éppen ezért fontos szerephez jut a nyelv és a h a t a l o m összefonódásából fakadó sémák nyelvhasználatra gyakorolt hatásának a leírása is.

A konferencia fő témakörei a nyelvideológiák, a nyelvi attitűdök és a nyelvi sztereotípiák voltak. Ezekkel a jelenségekkel összefüggésben az előadások a következő témákat tárgyalták: finnugor nyelvek; a magyar nyelv és változatai; a magyarországi kisebbségi nyelvek, a jelnyelv; nyelvi változók; motivációk az első és a második nyelv tanulásához, az iskola hatása; a nyelv, nyelvváltozat és beszélőinek státusza, használata különböző nyelvhasználati szintereken; kétnyelvűség, kódváltás, nyelvcseré; saját nyelvhez kapcsolódó lojalitás; nyelvpolitika; globalizáció. A párkányi konferencián az előző konferencia előadásainak szerkesztett változatát tartalmazó kötet bemutatására is sor került: ZELLIGER ERZSÉBET szerk., *Nyelv, területiség, társadalom.* (A 14. Élnyelvi Konferencia, Bük, 2006. október 9–11.) előadásai. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Bp., 2007.

A 15. Élnyelvi Konferencia ünnepélyes megnyitóján SZÉP RUDOLF, Párkány város alpolgármestere köszöntötte a résztvevőket. A magyar nyelvű konferencián egy angol nyelvű előadás is elhangzott. A közel száz résztvevő és közreműködő között megtalálható volt akadémikus, egyetemi professzor, tudományos kutató, doktorandusz és egyetemi hallgató, akik a következő országokból érkeztek Párkányba: az Amerikai Egyesült Államok, Ausztria, Finnország, Magyarország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia és Ukrajna. Az 50 előadás három párhuzamos szekcióban hangzott el. A poszter műfaja talán nem terjedt el eléggé a magyarországi konferenciákon, célunk volt ezen változtatni. Műfaja abban tér el az előadásokétól, hogy nagyobb teret nyújt a kutatás módszereinek és eredményeinek vizuális bemutatására; illetve, hogy stílusa közvetlenebb és sokkal interaktívabb. A 14 poszter-előadónak egy órással való bemutatásra nyújtottunk lehetőséget. Két műhely is bemutatkozott a párkányi konferencián: a LINEE projekt (Szegei Tudományegyetem) és a Kisregiók magyar nyelve (Imre Samu Nyelvi Intézet). A sikerrel és nagy érdeklődés közepette megrendezett kerekasztal-beszélgetés hangsúlyát elsősorban a nyelvészek társadalmi szerepére fektettük. Célunk volt megvitatni, hogy a nyelvideológiák, attitűdök, sztereotípiák kutatási eredményeinek bemutatásán túlmenően, a nyelvészeknek vannak-e olyan feladataik is, amelyek segítenek formálni az e jelenségekkel kapcsolatos szemléletbeli változásokat a társadalomban. A kerekasztal-beszélgetés felkért hozzászólói voltak: KISS JENŐ, LANSTYÁK ISTVÁN, BARTHA CSILLA, TOLCSVAI NAGY GÁBOR, KONTRA MIKLÓS és TÓTH KÁROLY. A konferencia programja az MTA Nyelvtudományi Intézet fent említett honlapján az intéze-

ti programok archívumában olvasható. A konferencia anyagát tervezzük kötet formájában közzé tenni.

A 15. Élőnyelvi Konferencia támogatói voltak: Education Audiovisual and Culture Executive Agency (Bruxelles), MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság (Budapest), MTA Nemzetközi Együtműködési Iroda (Budapest), Miniszterelnöki Hivatal (Budapest).

A konferencia szervezéséhez nyújtott segítségét ezúton is szeretném megköszönni szervező-társaimnak: Szabómihály Gizellának és csapatának a Gramma Nyelvi Irodából, Vančoné Kremmer Ildikónak és csapatának a Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karáról és végül, de nem utolsó sorban az MTA Nyelvtudományi Intézetben dolgozó kollégáimnak.

A következő Élőnyelvi Konferencia 2010-ben a kárpátaljai Beregszászon kerül megrendezésre.

BORBÉLY ANNA